

SOME CULTURAL CHANGE OF TAI LUE

Miss Jaruwan Promwung

A Thesis Submitted in Partial Fulfilment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of Sociology and Anthropology

Graduate School

Chulalongkorn University

1993

ISBN 974-582-894-7

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมบางประการของชาวไทยเชื้อ

นางสาว จารุวรรณ พรหมวัง

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2536

ISBN 974-582-894-7

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

019754

11739152X

หัวข้อวิทยานิพนธ์   การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมบางประการของชาวไทลื้อ
โดย   นางสาว จารุวรรณ พรมวัง
ภาควิชา   สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ ดร.สุภางค์ จันทวานิช

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรภักย์)   คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา นงคาพิชญ์)   ประธานกรรมการ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุภางค์ จันทวานิช)   อาจารย์ที่ปรึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุณินทร์พันธ์)   กรรมการ

จารุวรรณ พรหมวัง : การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมบางประการของชาวไทลื้อ
(SOME CULTURAL CHANGE OF TAI LUE) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.สุภางค์ จันทวานิช,
182 หน้า. ISBN 974-582-894-7

การวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมบางประการของชาวไทลื้อ เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม 4 เรื่อง คือ ประเพณีเกี่ยวกับความเชื่อ ได้แก่ ประเพณีการตานธรรม พิธีส่งเคราะห์เฮิน (บ้าน)-หมู่บ้าน-เมือง ประเพณีการแต่งกาย และภาษาโดยศึกษาชุมชนไทลื้อบ้านทุ่งมอก หมู่ที่ 5 ตำบลมาง อำเภอลำปาง จังหวัดพะเยา วัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ 1) เพื่อศึกษาลักษณะโครงสร้างสังคม และวัฒนธรรมโดยทั่วไปของชาวไทลื้อ บ้านทุ่งมอก ตำบลมาง อำเภอลำปาง จังหวัดพะเยา 2) เพื่อศึกษาขั้นตอนกระบวนการการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวไทลื้อ 3) เพื่อศึกษาการรับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวไทลื้อแต่ละกลุ่ม

สังคมของชาวไทลื้อเป็นสังคมเกษตรกรรม ลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว ชาวไทลื้อทุกคนยึดมั่นในพุทธศาสนา แม้จะยังมีความเชื่อเกี่ยวกับผีปะปนอยู่บ้าง ภายในหมู่บ้านมีโรงเรียนประถมศึกษา ทำหน้าที่ให้ความรู้แก่เยาวชน การปกครองภายในหมู่บ้าน จัดรูปแบบตามหมู่บ้าน อปป. โดยแบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ มีผู้ใหญ่บ้านหรือพ่อหลวงบ้าน เป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ นอกจากนี้ยังมีผู้เฒ่าผู้แก่หรือผู้นำทางศาสนาที่เป็นที่เคารพของชาวบ้านโดยทั่วไป วัฒนธรรม 4 เรื่อง ที่นำมาศึกษา ปรากฏว่าวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ การแต่งกาย มีการเปลี่ยนแปลงน้อยคือ ภาษา สำหรับประเพณีเกี่ยวกับความเชื่อ ทั้ง 2 ด้าน จะมีทั้งเปลี่ยนไป และคงรูปแบบเดิมบางประการไว้ ขั้นตอนที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลง คือ การนำมาทดลอง สำหรับการรับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวไทลื้อนั้น ผู้ที่มีการศึกษา อายุน้อย และมีสถานะทางสังคมที่สูง จะยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย และอายุมาก กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรมของชาวไทลื้อจะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในรูปการรับวัฒนธรรมใหม่ และการธำรงเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์

ภาควิชา..... สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชา..... สาขามานุษยวิทยา
ปีการศึกษา..... 2535

ลายมือชื่อนิติต..... พรหมวัง
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกหาร่วม.....

##C231020 : MAJOR ANTHROPOLOGY
KEY WORD: TAI LUE, CHANGE, ACCULTURATION

JARUWAN PROMWUNG : SOME CULTURAL CHANGE OF TAI LUE. THESIS ADVISOR :
ASSO.PROF. SUPANG CHANTAVANICH, Ph.D. 182 PP. ISBN 974-582-894-7

This study is a study of changes in the Tai Lue culture. Four topics of these changes were selected; i.e. some traditional belief concerning the acts and rituals of gift givings to the monks and the spirits, the practice of house blessings, traditional costumes and language. The Tai Lue village under this study is Ban Thung Mok, Amphur Chiang Muan, Pha Yao Province. Specifically, three purposes of this study are 1) to find out general social structure and culture of a Tai Lue village; 2) to show the process of cultural changes in this village; 3) to understand the responsiveness of various groups of the Lue on the stages of changes.

The Tai Lue are farmers. Nuclear family is predominant among themselves. They are Buddhists with some beliefs in spirit worshipping. There is an elementary school for their children. The headman acts as a mediator between villagers and government officials. There are, however, some old devout Buddhist laymen who also act as leaders. Of the four selected topics of changes, traditional costumes are most noticeably affected, i.e. they are replaced by dresses made from factories and sold in the market. Traditional Lue language is still practiced in the house and village. It is less affected and still survived with little change. As for traditional beliefs such as the worship of spirits, there are some changes and at the same time other parts still remained unchanged. It is discovered that those who are well educated, and younger generation and high social status are those who have positive responses towards changes. Briefly, changes has occurred in the Tai Lue culture, but at the same time some traditional customs are preserved so that their ethnic identity will be maintained

ภาควิชา..... สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชา..... มานุษยวิทยา
ปีการศึกษา..... 2535

ลายมือชื่อนิสิต..... จารุวรรณ พรหมวิง
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... สุปาง ชาญวานิช
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... -

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีจากการให้คำแนะนำปรึกษา
ของ รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาวงศ์ จันทวานิช ผู้ควบคุมการทำวิทยานิพนธ์
รองศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา
คุณินทร์พันธุ์ ประธานและกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รวมทั้งอาจารย์ทุกท่านที่
ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางมานุษยวิทยาให้กับผู้ศึกษา

นอกจากนี้ยังมีบุคคลที่เป็นกำลังใจให้จนสำเร็จการศึกษา คือ
นางสายบัว พรมวัง นายพงษ์เรินทร์ พรมวัง นายพงษ์ศักดิ์ ขำเพชร
และขอบคุณชาวบ้านทุ่งมอก และผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน วิทยานิพนธ์ฉบับนี้หากจะมีสิ่ง
ที่ดีสักเล็กน้อย ขอให้ความดีนั้นส่งผลให้แก่ นายสวาท พรมวัง

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนสนับสนุนส่วนหนึ่งจากบัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จารุวรรณ พรมวัง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญแผนที่	ญ
สารบัญแผนผัง	ฎ
สารบัญภาพ	ฏ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	4
แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	4
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
สมมติฐานในการวิจัย	20
ขอบเขตในการวิจัย	20
นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	20
วิธีการศึกษาและการวิจัย	22
2 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชาวไทลื้อสิบสองปันนา ...	26
- ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชาวไทลื้อ	26
- สถาบันสังคมของชาวไทลื้อ	35
สถาบันครอบครัว	35
สถาบันการปกครอง	44
สถาบันเศรษฐกิจ	54
สถาบันการศึกษาและสาธารณสุข	59
สถาบันศาสนาและความเชื่อ	65

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
3	ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชาวไทลื้อบ้านทุ่งมอก	86
	- สภาพภูมิศาสตร์	86
	- ลักษณะภูมิประเทศ	86
	- ประวัติความเป็นมา	87
	- การคมนาคม	90
	- จำนวนประชากร	90
	- สถาบันสังคม	90
	สถาบันครอบครัว	90
	สถาบันการปกครอง	92
	สถาบันเศรษฐกิจ	93
	สถาบันการศึกษาและสาธารณสุข	98
	สถาบันศาสนาและความเชื่อ	101
4	วัฒนธรรมประเพณีของชาวไทลื้อ	106
	ประเพณีตานธรรม	107
	- การตานธรรมประเพณี	107
	- การตานธรรมหลวง	108
	พิธีส่งเคราะห์	116
	- พิธีส่งเคราะห์บ้านเรือน	116
	- พิธีเลี้ยงผีหมู่บ้าน	122
	- พิธีเลี้ยงผีเมืองเชียงม่วน	128
	การแต่งกายชาวไทลื้อ	132
	ภาษา	138

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
5	บทวิเคราะห์	145
6	บทสรุป อภิปราย	166
	บรรณานุกรม	173
	ประวัติผู้เขียน	182

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	พื้นที่ทำการเกษตร บ้านทุ่งมอก	94
2	กิจกรรมทางเศรษฐกิจประจำปี	97

สารบัญแผนที่

แผนที่		หน้า
1	แสดงเขตติดต่อจีน-พม่า-ลาว-ไทย	27
2	แสดงดินแดนสิบสองปันนา	28
3	แสดงหมู่บ้านในอำเภอเชียงม่วน	88
4	แสดงหมู่บ้านทุ่งมอก หมู่ที่ 5 โดยสังเขป	89

สารบัญแผนผัง

แผนผังที่		หน้า
1	ผังแสดงพิธีส่งเคราะห์ส่วนบุคคล	120
2	ผังแสดงพิธีส่งเคราะห์ทั้งหมู่บ้าน	121
3	ผังแสดงสถานที่พิธีเลี้ยงผีหมู่บ้าน	127
4	ผังแสดงสถานที่พิธีเลี้ยงผีเมืองเชียงใหม่	129

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	การแต่งกายของสตรีไทลื้อ	169
2	การแต่งกายของชายไทลื้อ	170
3	ธรรมาสน์ตามรูปแบบไทลื้อ	171
4	วิหารตามแบบไทลื้อ (วัดท่าฟ้าใต้)	172